

Валентина ЯСИШЕНА

к.е.н., доцент, зав. кафедри бухгалтерського обліку та аудиту

Віктор ПИЛЯВЕЦЬ

к.е.н., доцент

Вінницький навчально – науковий інститут економіки
Тернопільський національний економічний університет

МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ ЩОДО ПОБУДОВИ СИСТЕМИ ВНУТРІШНЬОГО КОНТРОЛЮ ЗА РОЗРАХУНКОВО-ПЛАТІЖНОЮ ДИСЦИПЛІНОЮ ПІДПРИЄМСТВА

Як свідчить практика діяльність виробничих підприємств складається загалом із трьох основних процесів: процес постачання, виробництва і реалізації

Кожен із цих процесів супроводжується фінансовими потоками або виникненням дебіторської та кредиторської заборгованості, що в майбутньому все одно призведе до руху грошових коштів (або інших засобів платежу) як усередині підприємства, так і ззовні, що визначається як розрахунково-платіжні операції.

Своєчасне перерахування і отримання у встановлені терміни платежів за поставлену (відвантажено) продукцію, виконані роботи чи надані послуги або кредити, а також своєчасна і повна сплата податків до бюджету та відрахувань до позабюджетних фондів прямо чи опосередковано впливає на фінансовий стан підприємства.

Особливого значення на даний час набуває контроль за фінансовою дисципліною постачальників (через підвищені вимоги до якості сировини й терміну постачання) та споживачів (через значну частку комерційного кредитування та високу питому вагу дебіторської заборгованості в оборотних активах підприємства).

Протягом свого історичного розвитку розрахунково-платіжні відносини під впливом адміністративних та ринкових механізмів постійно змінювалися та піддавалися еволюції. Ці процеси зумовили якісні зрушення у всій системі виробничо-торговельних відносин. Безперечним є факт зростання розрахунково-платіжних відносин між підприємствами, а це в свою чергу потребує належної організації управління дебіторською та кредиторською заборгованістю [2, с.37].

На обсяг і структуру грошового обороту впливають стадії виробництва та споживання. Тривалий виробничий процес, який потребує збільшення виробничих запасів, призводить до збільшення платежів, пов'язаних із їх придбанням. Зростання трудомісткості продукції збільшує платежі, пов'язані з оплатою праці. Прямі й зворотні зв'язки між виробництвом і споживанням здійснюються через стадії розподілу й обміну за допомогою грошового обороту.

Своєчасне виконання зобов'язань перед державним бюджетом, кредитною системою та постачальниками, вчасна видача зарплати при одночасному виконанні виробничих завдань об'єктивно свідчать про успішність господарської діяльності підприємства. І навпаки, прострочення платежів до державного бюджету і кредитної системи, а також порушення строків виплати заробітної плати та несвоєчасна оплата рахунків постачальників сигналізують про наявність серйозних недоліків у роботі підприємства.

Платіжна дисципліна залежить безпосередньо від учасників угоди: купівлі-продажу, постачання, комісії тощо.

Факторами, що підвищують платіжну дисципліну, є укладання, оформленого відповідно до вимог чинного законодавства, контракту, вибір оптимальної форми розрахунків, контроль за станом дебіторської (кредиторської) заборгованості. Держава лише опосередковано бере участь у цьому процесі. Формами такої участі є нормативні вимоги до оформлення платіжних інструментів, порядку документообігу під час здійснення безготівкових розрахунків і контроль за касами підприємств

В літературних джерелах поряд із терміном «платіжна дисципліна» широко використовуються поняття «розрахункова» і «фінансова дисципліна».

Розрахункова дисципліна передбачає зобов'язання суб'єктів господарювання дотримуватися встановлених правил проведення розрахункових операцій. Дана дисципліна базується на виконанні основних принципів здійснення грошових розрахунків. Дотримання розрахункової дисципліни сприяє прискоренню кругообігу коштів і зміцненню фінансового стану підприємства, а її порушення може бути наслідком незадовільної роботи фінансових служб підприємства, а також складного фінансового становища підприємств.[4, с.98]

Платіжна дисципліна при цьому передбачає здійснення підприємствами платежів за фінансовими зобов'язаннями в повному обсязі та у встановлені строки. За порушення підприємствами розрахунково-платіжної дисципліни до них можуть бути вжиті відповідні санкції.

«Фінансова дисципліна» трактується як «обов'язковий для всіх учасників фінансових відносин порядок здійснення фінансової діяльності, платежів, розрахунків. Порушення фінансової дисципліни передбачає вживання відповідних заходів фінансової відповідальності»

Дотримання платіжної дисципліни полягає в наступному

- побудові організаційної моделі внутрішнього контролю на підприємстві;
- розробці системи показників для оцінки стану платіжної дисципліни на підставі аналізу сплати грошових зобов'язань кредиторам і погашення дебіторської заборгованості за критеріями «своєчасність» і «повнота» відповідно до зазначеної в угоді суми;
- виявленні причин негативного виконання платіжної дисципліни з боку зовнішніх дебіторів і по відношенню до зовнішніх кредиторів;
- визначенні факторів порушення платіжних зобов'язань із боку підприємства й оцінці їх впливу на подальше виконання вимог зовнішніх контрагентів, платоспроможності підприємства, а також його ділової репутації;
- побудові графіків виконання фінансових зобов'язань перед кредиторами та стягування боргів із покупців/замовників;
- розробці заходів щодо посилення платіжної дисципліни на підприємстві за умови превентивного та періодичного контролю розрахункових операцій;
- визначенні оптимальної форми розрахунків із дебіторами та кредиторами на підставі інтерв'ювання контрагентів із метою подальшого закріплення умов погашення фінансових зобов'язань в угодах і проведення контрольних заходів;
- моделюванні перспективних фінансових потоків на підставі виробничих планів підприємства та результатів внутрішнього контролю дотримання платіжної дисципліни;
- удосконаленні існуючого порядку здійснення інвентаризації дебіторської та кредиторської заборгованості з метою підтвердження достовірності показників фінансової та статистичної звітності.

Основними порушеннями платіжної дисципліни є:

- невиконання зобов'язань перед бюджетом (несвоєчасна або неповна сплата податків);
- невиконання правил здійснення фінансових операцій;
- невиконання правил розрахунків (порушення платіжної дисципліни);
- порушення умов зберігання грошових коштів (перевищення ліміту каси);
- порушення умов господарських контрактів.

До заходів фінансової відповідальності належать:

– договірні (застосовуються до підприємств за порушення ними кредитної дисципліни – стану обліку та звітності, нецільового використання кредитних ресурсів, несвоєчасне повернення кредиту)

– фінансові (застосовуються державними органами та податковою адміністрацією) санкції.

До санкцій належать:

– неустойка – грошова сума, яку повинен сплатити боржник кредитору в разі невиконання або виконання неналежним чином зобов'язань, що впливають із договору або закону;

– пеня – санкція за несвоєчасне виконання зобов'язань і сплати платежів і внесків;

– штраф – захід матеріального впливу на осіб, що порушили певні аспекти угоди або певні правила (порушення вимог якості товарів, невідповідність стандартам).

Розмір санкції залежить від виду порушення фінансової дисципліни і обчислюється або в певному грошовому вимірі, або у відсотках до бази (вартості договору, несплаченої суми, облікової ставки НБУ, неоподаткованого мінімуму доходів громадян).

Отже, розрахунково-платіжна дисципліна на підприємствах посідає важливе місце в економіці. Дотримання розрахунково-платіжної дисципліни впливає не тільки на виникнення кредиторської та дебіторської заборгованості, але й на такі важливі аспекти існування підприємства як формування оборотних активів та фінансової структури капіталу підприємства. Тому ефективний контроль платіжної дисципліни сприяє ефективному кругообороту коштів і зміцненню фінансового стану на виробничих підприємствах.

Література

1. Дубенко Н.В. Облік грошових коштів і розрахунків: проблеми сьогодення // Вісник ЖДТУ (Економічні науки). – 2004. – № 4 (30). – С. 62-68.
2. Мельник Д. Круговорот долгов в природе // Комп&ньон. - 2007. - №8. - С.36-38.
3. Поддєрьогін А.М. Фінанси підприємств / А.М. Поддєрьогін. – Вид. 3-тє. – К.: Вид-во КНЕУ, 2000. – 460 с.
4. Чижевські Л.В. Якість облікової інформації про грошові кошти, розрахунки і контроль за нею / Л.В. Чижевська // Культура народів Причорномор'я. — 2013. — № 258. — С. 96-99.